

عکس‌ها: رضا معظیان / ایران

رئیس دولت اعتدال در گفت‌وگو با «ایران»، تلاش‌های بی‌وقفه ترامپ را برای دیدار با طرف ایرانی روایت کرد

ناگفته‌های میانجی‌گری مکرون در نیویورک

گفت‌وگو

مهرداد خوارزمی

روزنامه‌نگار

قرار دیدار مدیرعامل و دبیران روزنامه «ایران»، با رئیس جمهوری پیشین ساعت ۹ صبح چهارشنبه ۲۲ اسفند تعیین شده بود. حالا ما خودمان را از پس ترافیک سنگین صبحگاهی به دفترتری در محله ونچک رسانده‌ایم که در سه سال اخیر محل برگزاری جلسات منظم حسن روحانی و وزرای دولتش بوده است. رویه دیدارها را می‌پرسیم. می‌گویند سه‌سؤالاتان را بپرسید و بعد آقای روحانی به تک‌تک‌شان جواب می‌دهد. این

است که مسلسل‌وار سه سؤال می‌پرسم: از ماجرای بنزین و تبعاتش در آبان ۹۸، از تجربه مدیریت بازار ارز با ارز ۴۲۰۰ تومانی و از تحریم‌ها و همه تلاش‌های دیپلماتیکی که تا سال پایانی دولت دوازدهم برای احیای برنامه و رفع تحریم‌ها در جریان بود و آن شش ماه فرصت طلایی که در حساب مردم ایران نقد نشد. باورم بود که پاسخ این سه سؤال هر چه باشند از حیث بازخوانی یک اندوخته مدیریتی هشت ساله ارزشمندند و همچنان می‌توان با آسیب‌شناسی شان راه را بر تکرار اشتباهات تاریخی بیست و مواع پیش روی حل مسائل کشور را بازشناخت.

موعد پاسخ که رسید، با همان سیاستمدار و دیپلمات کهنه‌کاری مواجه بودیم که هوشمندنی، دقیق بودن و حافظه‌اش در به یاد آوردن رویدادها به روز و ساعت برنامه‌ها مثال زدنی می‌نمود و برای شنیدن روایت‌ها و ناگفته‌ها از مقاطع مهم تاریخ ایران در سیاست داخلی و روابط خارجی مشتاق ترمان می‌کرد.

لحن کلام میزبانمان به خوبی نشان می‌داد که تا چه حد هنوز به ثمرات سیاست خارجی دولتش و پرچامی افتخار می‌کند که آن روزها سهل‌الوصول تصور می‌شد و بعدها حتی مخالفانش به جرگه طالبان احیای آن پیوستند. او در این دیدار برای اولین بار و با نهایت جزئیات ماجرای در خواست‌های ترامپ برای دیدار با رئیس جمهوری وقت ایران، تلاش‌های امانوئل مکرون رئیس جمهوری فرانسه را برای احیای برنامه و میانجی‌گری میان حسن روحانی و دونالد ترامپ روایت کرد. روزی که مکرون فاصله میان کاخ سفید تا محل اقامت رئیس جمهوری ایران را به هم دوخت و حتی دوان دوان خیابان‌های قفل شده نیویورک را زیر پا گذاشت تا روحانی را به حضور در نشست مشترک سران ایران و آمریکا راه دور یک میز مذاکره می‌نشانند. اما در این روایت هویدا شد چرا رئیس جمهوری که اعلام کرده بود «برای منافع ایران آماده‌فداکاری و قربانی شدن هستیم» به این جمع‌بندی نرسید که پیشنهادهای همتای فرانسوی‌اش را بپذیرد.

با این همه؛ آنچه در پی می‌آید گزیده‌ای از سخنانی است که رئیس جمهوری ایران در دولت‌های یازدهم و دوازدهم در پاسخ به پرسش‌های «ایران» پیرامون بعضی از مهم‌ترین وقایع دولت تدبیر و امید پاسخ داد.

با طرح پیشنهاد من در مجمع عمومی مخالف بودند

روحانی در بخشی از مقدمه این گفت‌وگو به تصویب پیشنهاد «جهان عاری از خشونت و افراطی‌گری» در مجمع عمومی سازمان ملل اشاره کرد و گفت: «من مهر ۹۲ که اولین بار در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل شرکت کردم، با برخی از دوستان مشورت کردم که پیشنهاد «جهان عاری از خشونت و افراطی‌گری» (Wave) را مطرح کنم. وقتی این پیشنهاد را در نیویورک با دوستان وزارت خارجه مطرح کردم، اکثر آنها مخالف بودند و می‌گفتند طرح آن فایده‌ای ندارد، چون نمی‌گذازد که ایران بشود پرچمدار مبارزه با افراطی‌گری در دنیا! آنها ما را متهم می‌کنند که دنبال افراطی‌گری و تروریسم هستیم. ولی نظر من این بود که می‌توانیم این پیشنهاد را مطرح کنیم. آنچه من در مهرماه ۹۲ در مجمع عمومی پیشنهاد کردم، در آذر همان سال ۹۲ در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل به اتفاق تصویب شد. علی‌رغم مخالفت آمریکا و اسرائیل و چند کشور دیگر، آنها حاضر به درخواست رأی‌گیری نشدند و لذا به اتفاق آرا تصویب شد. البته این پیشنهاد یک سال بعد، بار دیگر در مجمع عمومی مطرح و باز هم به اتفاق آرا تصویب شد.»

و اسرائیل، تندرهای آمریکا و کنگره هم فشار می‌آوردند. به هرحال در ۲۳ تیر ۹۴ به توافق رسیدیم. من در مذاکره هسته‌ای دو هدف را دنبال می‌کردم که تمام دوستان ما و مسئولین رده بالای کشور می‌گفتند اصرار نکنید، نمی‌شود. اینکه ما غنی‌سازی داشته باشیم و تحریم‌ها هم برداشته شود، اتفاق نظر همه بود. من برای دو هدف دیگر اصرار داشتم، یکی برداشته شدن ۶ قطعه‌نامه تحریمی شورای امنیت و دوم PMD؛ همان اتهامات ادعایی که به ایران می‌زدند که دنبال سلاح بوده و سال‌ها در آژانس و نشست‌های شورای حکام و توسط مدیرکل و تیم آژانس مطرح بود. خیلی‌ها می‌گفتند شما چرا اصرار می‌کنید؟ این قطعه‌نامه‌ها شمشیری بالای سر ایران است، آنها را بزنجی دارند. PMD را برای ایران درست کرده‌اند و تا صد سال دیگر هم نمی‌گذارند حل شود. ولی من ایستادگی کردم، گفتم اگر این دو حل نشود، من توافق نمی‌کنم. به هرحال ما موفق شدیم، هم PMD را حل کردیم و هم قطعه‌نامه‌ها و تحریم را برداشتم. پس در عمل ثابت کردیم آن تفکر که ما اصلاً نمی‌توانیم با غرب مذاکره کنیم یا اگر مذاکره کنیم حتماً سر ما کلاه می‌رود، حرف باطلی است. البته برای عده‌ای از افراطیون در ایران که همیشه شعار می‌دادند تنها راه تقابل و مقابله است، سخت بود؛ لذا در تیرماه ۹۴ که ما با ۵+۱ توافق کردیم، تا ۲۷ دی ۱۳۹۴ که این توافق اجرایی شد، چند توطئه اجرا کردند که این توافق شکسته شود. در کویت خانه‌ای را که پر از اسلحه بود لو دادند. فردی که در ایران ۱۹ سال مخفی بود، فرستادند به لبنان و دستگیرش کردند، در عصری نوشتند ما می‌خواهیم اسرائیل را نابود کنیم و بالاخره سفارت عربستان را اشغال کردند. همه اینها برای بود برای اینکه برنامه اجرایی نشود. البته اینها روی پرده بود، پشت‌پرده هم اتفاقاتی بود که الان گفتنی نیست.»

در برنامه برد و هدف اصرار داشتم

رئیس دولت تدبیر و امید درباره فرآیند امضا و اجرای برنامه اظهار کرد: «ما در آذر سال ۹۲ می‌توانستیم به توافق نهایی برسیم. در داخل مشکلاتی داشتیم که من به سختی آنها را حل کردم. در آخرین لحظه که ما می‌خواستیم به توافق دست پیدا کنیم، اسرائیلی‌ها به ژنو رفتند. از عربستان هم سعود الفیصل به ژنو رفت. فشار زیادی به دولت اوپاما آوردند، خلاصه حرف آنها به اوپاما این بود که اگر صبر کنید ما فشاری به ایران وارد می‌کنیم که هرچه بخواهید قبول کند؛ این توافق را الان انجام ندهید. بنا بر این بود که نفت فراوانی را به بازار تزریق کنند و قیمت نفت را پایین بیاورند و ایران دچار مشکل شود. قیمت نفت در اواخر سال ۹۳ کاهش پیدا کرد؛ اوایل دولت ما قیمت نفت بیش از ۱۰۰ دلار بود، در اواخر سال ۹۳ به ۴۰ دلار و در اوایل سال ۹۴ به ۳۰ دلار رسید. با این فشار خواستند ما در برابر بعضی از خواسته‌های آنها تسلیم شویم ولی ما تسلیم نشدیم، تا آخر بر همان اصول خودمان ایستادیم. آنها هم فهمیدند که فشار بی‌فایده است و سر آنها کلاه رفته است. البته علاوه بر عربستان

توافق نهاده‌ها درباره برنامه معجزه بود

رئیس جمهوری ایران در دوره‌های یازدهم و دوازدهم در پاسخ به این سؤال که «چرا نتوانستیم در داخل اندکی همراهی را ایجاد کنیم که این پشت‌پرده‌ها و کارشکنی‌ها نباشد؟» اظهار کرد: «آن قدر توانستیم وفاق ایجاد کنیم که مجلس، شورای عالی نگهبان و شورای عالی امنیت ملی توافق کنند؛ خود این کار معجزه بود. شورای عالی امنیت ملی هفت جلسه فوق‌العاده سه‌ساعته برگزار کرد و رأی‌گیری کردیم و تصویب شد. در اواخر سال ۹۳ در دولت به اتفاق گروه افراطی تندی که گاهی حتی دستورات رهبری را هم به‌خوبی اجرا نمی‌کنند، را به راه مستقیم هدایت کنیم؟! بیغیمبر (ص) هم نتوانست این کار را بکند. قرآن به پیغمبر می‌گوید «لَنْک لَا تُهْدِیْ مِنْ أَحَبَّتْ» که تو نمی‌توانی همه را هدایت کنی. من در سال

۹۲ که کاندیدا شدم، در مجلس یک نماینده حامی من نبود. عده‌ای در مجلس نهم طرفدار یک کاندیدا بودند، تعدادی دیگر طرفدار یک کاندیدا، اقلیتی هم طرفدار یک کاندیدای سوم بودند، ولی همین مجلس توافق برجام را تأیید و تصویب کرد. اینکه بتوانیم همه را از نظرانشان برگردانیم تا نظر ما را قبول کنند، این کار امکان‌پذیر نیست.

در آبان ۹۸ مسأله بنزین نبود

از روحانی درباره تجربه افزایش قیمت بنزین در آبان ۹۸ و کاستی‌های آن سؤال شد که او طرفدار یک کاندیدا، اقلیتی هم طرفدار یک کاندیدای سوم بودند، ولی همین مجلس توافق برجام را تأیید و تصویب کرد. اینکه بتوانیم همه را از نظرانشان برگردانیم تا نظر ما را قبول کنند، این کار امکان‌پذیر نیست.

در آبان ۹۸ مسأله بنزین نبود

از روحانی درباره تجربه افزایش قیمت بنزین در آبان ۹۸ و کاستی‌های آن سؤال شد که او طرفدار یک کاندیدا، اقلیتی هم طرفدار یک کاندیدای سوم بودند، ولی همین مجلس توافق برجام را تأیید و تصویب کرد. اینکه بتوانیم همه را از نظرانشان برگردانیم تا نظر ما را قبول کنند، این کار امکان‌پذیر نیست.

ترامپ می‌خواهد از برجام خارج شود. ما در ریاست‌جمهوری جلسه‌ای برگزار کردیم، آقای لاریجانی و اعضای هیأت‌مدیره هم آمدند و آنچه هم به اتفاق مخالفت کردند. آقای لاریجانی گفت الان در این شرایطی که ترامپ معلوم نیست می‌خواهد چه کار کند، عجله نکنید. این شد که ما رها کردیم. البته در همان سال ۹۷ مقام معظم رهبری در یکی دو جلسه خصوصی استدلال داشتند که با این شرایط اقتصادی و تحریم حداکثری، بنزین به این قیمت ارزان فروخته می‌شود، در حالی که اگر ما بتوانیم بنزین را با نرخ جدیدی تصویب کنیم حتی می‌توانیم مقداری بنزین صادر کنیم؛ یعنی نه تنها کفاف نیاز داخلی را می‌دهد، حتی می‌توانیم به خارج صادر کنیم. همین‌طور شد؛ آبان ۹۸ ما قیمت بنزین را تغییر دادیم، ماه بعد یعنی از آذر ۹۸ روزانه ۴۰ میلیون لیتر (حتی در ۹۹ در مقطعی شد ۳۰ میلیون لیتر) بنزین صادر می‌کردیم. من زمستان ۹۷ این بحث را با دولت مطرح کردم. گفتم آقا نظرشان این است، من هم فکر می‌کنم که استدلال ایشان دقیق است. هرچه بحث کردیم، دولت مخالفت کرد، حتی بار نرفت. به رهبری گفتم که این نظر شما را من کاملاً قبول دارم، اما دولت زیر بار نمی‌رود. گفتمند: چرا زیر بار نمی‌رود؟ گفتمند: حالا من هرچه استدلال کردم نشد. گفتمند: شما باز هم مطرح کنید. من یک بار دیگر در دولت مطرح کردم. باز هم دولت زیر بار نرفت و قبول نکردند. گفتمند نمی‌شود، تحریم است، سخت است و الان شرایط مناسب نیست. اکثریت قاطع مخالفت سران قوا مطرح کردند و آنجا تصویب شد. در آن جلسه بر سر اینکه قیمت چقدر شود بحث شد که مثلاً بنزین ۱۵۰۰ تومان یا بیشتر شود و حتی تا ۵ هزار تومان هم در آن جلسه نظر بود؛ اینکه یک نرخ باشد یا دونه‌ری هم بحث شد. خلاصه تصویب کردیم و قرار شد که در اردیبهشت ۹۸ قیمت جدید اعلام شود. همه چیز را آماده و برنامه‌ریزی کردیم تا اینکه خبرگزاری فارس روز سه‌شنبه اعلام کرد بنزین آخر این هفته گران می‌شود. من سفر استانی بودم، آقای زنگنه به من زنگ زد گفت خیابان‌ها تبدیل شده به صف، پمپ‌بنزین‌های ما نمی‌توانند جواب بدهند. مجبور شدیم طرح را لغو کنیم؛ اعلام کردیم که قیمت تغییری نمی‌کند، برای اینکه دیدیم کشور دچار مشکل شده و لذا رها کردیم. دومرتبه در سال ۹۸ جلسه سران موضوع مطرح شد. منتها تابستان که اصلاً وقتش نبود لذا ناچار باید می‌گذاشتیم برای فرصتی در پاییز. در جلسه‌ای بحث و تصویب کردیم و قرار شد رؤسای سه قوه این مورد را امضا کنند تا اجرا شود. لذا آن مصوبه را من امضا کردم، آقای رئیس‌ی و آقای لاریجانی هم امضا کردند؛ یعنی

آن مصوبه امضای رؤسای سه قوه را دارد؛ غیر از اینکه مصوبه جلسه سه قوه بوده، سران سه قوه هم امضا کرده‌اند. وقتی خواستیم مصوبه را اجرا کنیم، شورای امنیت کشور که مسئول اجرا شده بود به ما گفتند که الان مناسب نیست، نزدیک اربعین است و... به تأخیر افتاد. دومرتبه من گفتم چرا عمل نمی‌کنید؟ آقای رحمانی فضلی گفت که آخر ماه صفر است و الان مناسب نیست و... من کمی ناراحت شدم، در دولت به آقای رحمانی فضلی گفتم اختیار این کار اجرا لازم نیست با من صحبت کنید. بروید هر روزی که در شورای امنیت کشور تصویب عمل نمی‌کنید؟ آقای رحمانی فضلی گفت ما؟ گفتم به عهده ما؟ گفتم به عهده شما. حتی به او گفتم لازم نیست دیگر به من بگویید، بروید خودتان در شورای امنیت کشور بحث و تصویب می‌کنند که پنجشنبه شب اجرا شود. حالا ممکن است این مصوبه را پنجشنبه به دفتر ما فرستاده باشند، ولی من مصوبه را ندیدم. آقای رحمانی فضلی هم دیگر با ما تماس نگرفت. البته او وظیفه‌ای نداشت چون من هرچه بحث کردیم، دولت مخالفت کرد، حتی بار نرفت. به رهبری گفتم که این نظر شما را من کاملاً قبول دارم، اما دولت زیر بار نمی‌رود. گفتمند: چرا زیر بار نمی‌رود؟ گفتمند: حالا من هرچه استدلال کردم نشد. گفتمند: شما باز هم مطرح کنید. من یک بار دیگر در دولت مطرح کردم. باز هم دولت زیر بار نرفت و قبول نکردند. گفتمند نمی‌شود، تحریم است، سخت است و الان شرایط مناسب نیست. اکثریت قاطع مخالفت سران قوا مطرح کردند و آنجا تصویب شد. در آن جلسه بر سر اینکه قیمت چقدر شود بحث شد که مثلاً بنزین ۱۵۰۰ تومان یا بیشتر شود و حتی تا ۵ هزار تومان هم در آن جلسه نظر بود؛ اینکه یک نرخ باشد یا دونه‌ری هم بحث شد. خلاصه تصویب کردیم و قرار شد که در اردیبهشت ۹۸ قیمت جدید اعلام شود. همه چیز را آماده و برنامه‌ریزی کردیم تا اینکه خبرگزاری فارس روز سه‌شنبه اعلام کرد بنزین آخر این هفته گران می‌شود. من سفر استانی بودم، آقای زنگنه به من زنگ زد گفت خیابان‌ها تبدیل شده به صف، پمپ‌بنزین‌های ما نمی‌توانند جواب بدهند. مجبور شدیم طرح را لغو کنیم؛ اعلام کردیم که قیمت تغییری نمی‌کند، برای اینکه دیدیم کشور دچار مشکل شده و لذا رها کردیم. دومرتبه در سال ۹۸ جلسه سران موضوع مطرح شد. منتها تابستان که اصلاً وقتش نبود لذا ناچار باید می‌گذاشتیم برای فرصتی در پاییز. در جلسه‌ای بحث و تصویب کردیم و قرار شد رؤسای سه قوه این مورد را امضا کنند تا اجرا شود. لذا آن مصوبه را من امضا کردم، آقای رئیس‌ی و آقای لاریجانی هم امضا کردند؛ یعنی